
Šavlový tanec kolem horké kaše

Šavlový tanec kolem horké kaše

LIDOVÉ NOVINY

21.5.2012 Lidové noviny Strana 17 Právo & Justice, autor:
TOMÁŠ RICHTER

Systém produkuje učitele, již neumějí právo učit, a právní badatele, jejichž výzkum nesnese mezinárodní měřítko. Na polemiku o právním vzdělání (Právo & Justice 23. dubna, 30. dubna a 7. května) reaguje advokát z Clifford Chance, působící na Radboud Universiteit v Nizozemsku.

Profesoři práva Karel Eliáš a Alena Winterová si na stránkách Práva & Justice LN vyměnili názory na několik dílčích témat týkajících se standardů vysokoškolského studia práva.

Profesor Eliáš zakončil výměnu spíše smířlivě s tím, že názory zkříží často lidé, kterým jde o shodnou věc – v tomto případě o zvyšování kvality oboru právo v jeho akademické podobě. Dovolím si k diskusi doplnit několik poznámek vedených stejným záměrem, i když ne nutně smířlivých. (Ti kolegové v české právní akademii, kteří mají můj respekt, přirozeně poznají, že na ně se mé výtky nevztahují, proto se jim ani neomlouvám.)

Upřímně řečeno nevím, zda pondělní přílohu Právo & Justice LN čtou také nepravníci, budu v to však pro účely tohoto příspěvku doufat. Právo & Justice LN je totiž v české mediální krajině jedním z mála oken, skrz něž může do právní kuchyně nahlédnout vzdělaný nepravník, potažmo třeba i člen akademické obce jiného oboru. Právě pro takový druh čtenáře je tento článek primárně určen – v naději, že bude nechápavě kroutit hlavou. Pokud by totiž dnešní stav akademie v oboru právo nebyl v tuzemsku anomálií, ale normou, jednalo by se snad o nejpádňější důkaz toho, že polistopadový model akademické samosprávy, za jehož zachování se v tomto semestru na českých univerzitách dokonce stávkovalo, si nezaslouží slitování.

Nejchytřejší dovnitř – ale i ven Polemiku profesorů Eliáše a Winterové lze shrnout také jako diskusi nad významem, který v tuzemsku mají při zajištění kvality výzkumu a výuky v oboru právo formální kvalifikační symboly (nebo, chceme-li, signály). Může se jednat o kvalifikační symboly udělované „individuálně“ (vědecké hodnosti doktora, docenta, profesora) či „kolektivně“ (akreditace celého týmu pro výuku vysokoškolského oboru). Mou základní tezí je, že tyto symboly jsou pro dosažení deklarovaného účelu – tedy zajištění a zvyšování kvality výzkumu a výuky – v tuzemsku v nejlepším případě irelevantní, v nejhorším případě působí retardačně.

Civilizační a intelektuální masakr, který obor právo v jeho akademické podobě v tuzemsku postihl po roce 1948 a znovu po roce 1968 není jistě třeba podrobněji popisovat. Výsledek tohoto společenského procesu jsem zahlédl jako student prvního ročníku brněnské právnické fakulty doslova v poslední možný okamžik, v září 1989. Dodnes se směsí pobavení a znechucení vzpomínáme se spolužáky na povinné přednášky docenta, který – pokud by v jeho habilitační komisi zasedalo Haškovo lékařské konsilium – by zřejmě býval musel být superarbitrován pro blbost (spíše než licencován k výzkumu a výuce na univerzitě).

Jistým dějinným paradoxem je, že společenský zlom v roce 1989 přinesl sice právu nebývalý boom v jeho podobě praktické, avšak akademický rozvoj této disciplíny zkomplikoval – právnické fakulty totiž na pracovním trhu vůbec nemohly konkurovat právní praxi. Tentýž cenový signál, který na právnické fakulty přiváděl ve srovnání s jinými obory čím dál tím větší podíl špičkových maturantů (údaje za období 1998 až 2008 uvádí Ondřej Šteffl v textu Na které

VŠ jdou nejlepší a jak se to změnilo, Aktuálně.cz, 1. října 2009), totiž působí na absolventy naprosto opačným směrem – z právnických fakult je odvádí pryč.

Jako všude na světě samozřejmě i u nás platí, že akademická kariéra přitahuje lidi, kteří mají křivku marginální utility peněz nastavenou velmi odlišně od lidí, které přitahuje soukromý sektor. Pokud je však náklad pominutých příležitostí příliš velký, může být hlas peněz neodolatelný – zvláště pak ve velkých městech, kde právnické fakulty logicky sídlí.

Ta zvláštní shoda náhod Cenové signály pracovního trhu však nejsou jediným faktorem odpovědným za stav tuzemské právní akademie. (Propast mezi mzdami, jichž nejschopnější absolventi práv mohou dosáhnout na univerzitách a v privátní praxi, je opravdu velká ve všech tržních ekonomikách.)

Pravděpodobně nejdůležitějším faktorem, který mladé, po poznání dychtivé lidi všude na světě přivádí k akademické kariéře, je inspirace jejich vlastními učiteli a představa, že by se pod vedením těchto oslnivých osobností mohli dále rozvíjet. Takovou motivaci lze stěží vykřesat ve studentech, kteří se po valnou část pětiletého studia ve škole nudí–možná i proto, že v důsledku vývoje popsaného Ondřejem Štefflem jsou v průměru inteligentnější než lidé, kteří jim přednášejí.

Ani ti, které neodradí výše mzdy a nuda ve škole, nemusejí při pokusu o proniknutí do akademické sféry uspět: je to zvláštní shoda náhod, že dva dle měřitelných kritérií nejúspěšnější mladí čeští právní vědci pracují „v exilu“ v Anglii. Shodou okolností oba působí na tamních dvou nejlepších právnických fakultách v zemi. Pro ty české by asi nebyli dostatečným vědeckým a pedagogickým přínosem.

Ph. D., doc., prof., akreditace Systém, který prošel výše popsaným vývojem, logicky produkuje výsledky předvídatelné kvality, a to na všech úrovních.

Tedy absolventy, kteří neumějí právo praktikovat, učitele, kteří neumějí právo učit, a právní badatele, jejichž výzkum vůbec nesnese v mezinárodním měřítku srovnání. Neprodukuje samozřejmě jen takové – v každém ročníku se najdou absolventi, po kterých se na právním trhu jen zapráší a u nichž onen magický cenový signál nabude reálných obrysů; čas od času zde vznikají pozoruhodné disertační práce; a úroveň post-doktorského výzkumu některých českých právních vědců pracujících na českých právnických fakultách snese ta nejpřísnější evropská měřítka. Problém je v tom, že tyto výsledky vznikají spíše navzdory systému, nebo minimálně bez jeho zásluhy, zatímco systém produkuje také masu těch druhých – a vybavuje je stejnými symboly (či signály) kvality. Stejnými tituly Mgr., stejnými hodnostmi Ph. D., doc. a prof. Nemluvě již o zakoupených titulech JUDr., po nichž je z nějakého důvodu na trhu evidentně mimořádná poptávka.

Pokud tedy profesorka Winterová požaduje, aby na vysoké škole bez Ph. D. neučil nikdo, ani externista, a to proto, že tato hodnota signalizuje „širší teoretický rozhled a zároveň specializaci takto získanou“, tvrdím, že Ph. D. získané na české právnické fakultě nesignalizuje ani jedno, ani druhé. Není samozřejmě vyloučeno, že nositel této hodnosti bude obojím disponovat, je ale nejméně stejně dobře možné, že jeho „disertace“ je dílem, jež by v evropských (neřkuli amerických) měřítkách s bídou obstálo jako magisterská diplomka. O habilitacích předesílám, že zde mám zjevný konflikt zájmů. V červnu 2010 jsem po dvou letech marného čekání na reakci brněnské právnické fakulty stáhl habilitační návrh podaný tamtéž v květnu 2008. Učiniv tuto výhradu, ztotožňuji se s názorem profesora Eliáše, že akreditaci k habilitačním řízením mají výlučně pražská a brněnská fakulta po zásluze (kdo pak by asi všechno byl v Čechách docentem práv, kdyby akreditaci k habilitacím měla též fakulta plzeňská?).

Současně však tento stav vytváří duopol na „trhu“ s habilitacemi, byť by šlo o duopol přirozený. V kombinaci s anonymním, tajným hlasováním o habilitačních návrzích – které profesorka Winterová považuje za natolik správné, že to ve své polemice zdůraznila vykřičníkem – jde o významnou potenciální překážku vstupu do oboru.

Ano, může jít o rigorózní kontrolu kvality, prováděnou férově na principu elitní stavovské cti oné vědecké komunity, o níž profesorka Winterová píše. Stejně tak ale může jít o opevnění etablované nekvality před nežádoucí konkurencí zvenčí.

No happy. Just end Co platí o habilitacích, platí stejně o akreditacích, tedy „kolektivních“ licencích k provozování vysoké školy v akreditovaném oboru. Kdo by měl jakékoli iluze o tom, jak akreditační proces v oboru právo funguje, tomu doporučuji články o pokusu týmu vedeného profesorem Eliášem získat pod hlavičkou soukromé vysoké školy akreditaci pro magisterský obor právo (Tři fakulty stačí, drahoušku, Akademie LN 14. února, a Proč v Česku nevzniknou první soukromá „práva“, Česká pozice 28. února).

Text na České pozici obsahuje v příloze tři anonymní posudky na Eliášův akreditační návrh, jež hovoří samy za sebe. Pokud by některý student soutěžního práva nebo úředník ÚOHS hledal případovou studii opevnění se v oboru a vztyčení administrativních překážek vstupu, dále hledat nemusí. Nemůže-li získat akreditaci v oboru takový tým, jaký sestavil profesor Eliáš, bylo by bláhové myslet si, že se to v historicky dohledné době může podařit někomu jinému.

Tento článek nemá happy end. Pokud tedy nechceme za happy end považovat zprávu Lidových novin z 11. května, že počty uchazečů o studium práv začínají klesat. Ještě lepší zprávou by bylo, kdyby nám pan Šteffl z agentury Scio sdělil, že klesá nejen absolutní počet uchazečů o studium práv, ale i podíl nejlepších maturantů mezi nimi. S ohledem na to, jak společensky neproduktivním oborem právo je, bychom protentokrát mohli cenovým signálům trhů poděkovat. A šavli hodit třeba do žita.

***

Je to zvláštní shoda náhod, že dva dle měřitelných kritérií nejúspěšnější mladí čeští právní vědci pracují „v exilu“ v Anglii